

CHET TILLARINI O‘QITISHGA BO‘LGAN ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Jurakulov Shohrux Abduxamit o‘g‘li

University of business and science

Ingliz tili filologiyasi fakulteti 2-bosqich talabasi

shohruxjurakulov6@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada chet tillarini o‘qitishda innovatsion texnologiyalar – M-learning, sun‘iy intellekt (AI) va virtual reallik (VR) –ning roli tahlil qilinadi. M-learning mobil ilovalar orqali mustaqil mashq qilish va til ko‘nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi. AI tizimlari shaxsiylashtirilgan mashqlar va tezkor fikr-mulohaza taqdim etadi. VR texnologiyalari o‘quvchini real hayotiy vaziyatlarda faol ishtirok etishga jalb qiladi. Ushbu yondashuvlar interaktiv, individual va motivatsiyaga yo‘naltirilgan o‘rganishni ta‘minlaydi.

Kalit so‘zlar: M-learning, sun‘iy intellekt, virtual reallik, chet tillarini o‘rganish, innovatsion ta‘lim texnologiyalari, interaktiv o‘qitish.

Kirish. Bugungi kunda dinamik axborot jamiyatining shakllanishi chet tillarini o‘qitish jarayoniga sezilarli ta‘sir ko‘rsatmoqda. Globallashuv jarayonlari natijasida madaniy, iqtisodiy va ilmiy aloqalar tobora kuchayib borar ekan, chet tillarini mukammal bilish zamonaviy inson uchun zaruratga aylanmoqda. Shu sababli, xorijiy tillarni o‘rganish jarayoni nafaqat ta‘lim tizimining ajralmas qismi, balki shaxsiy va kasbiy rivojlanishning muhim omili sifatida e‘tirof etilmoqda.

Shu bilan bir qatorda, ta‘lim sohasida qo‘llanilayotgan zamonaviy metodlar va innovatsion texnologik yondashuvlar chet tilini o‘qitish sifatini yanada oshirib, o‘quvchilarning individual ehtiyojlari va qiziqishlariga mos sharoit yaratmoqda. Bunday ilg‘or yondashuvlar dars jarayonini faollashtirish, muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirish hamda o‘quvchini o‘rganish jarayonining markaziga aylantirish imkonini bermoqda. Shu o‘rinda O‘zbekiston Respublikasi oliy ta‘lim tizimidagi asosiy islohot talabalarga ko‘proq mustaqillik berish, malakali kadrlardan foydalanish va o‘qitish sifatini oshirishdan iboratdir. Bu islohotlarni amalga oshirish maqsadida O‘zbekiston Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi qarorida O‘zbekiston Respublikasida ijtimoiy sohani modernizatsiya qilish, ilg‘or ta‘lim texnologiyalariga asoslangan holda iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirish belgilangan. Respublika oliy ta‘lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi bu boradagi yangi islohotlar dasturi bo‘lib xizmat qilmoqda.[1]

Asosiy qisim. Bugungi kunda ta‘lim tizimida chet tillarini o‘qitish jarayoni asta-sekin an‘anaviy metodlardan zamonaviy va raqamli yondashuvlarga o‘tmoqda. Bunday o‘zgarishlarning asosiy sababi-texnologiyalarning tez rivojlanishi va o‘quvchilarning o‘qishga bo‘lgan ehtiyojlarining ortib borayotganidadir. Hozirda o‘quv jarayonini yanada samarali tashkil etish, talabalarining mustaqil ishlashini qo‘llab-quvvatlash hamda ularning til o‘rganishga bo‘lgan motivatsiyasini oshirish uchun turli innovatsion metodlar qo‘llanilmoqda. Shulardan eng muhimlari — mobil

o'qitish (M-learning), sun'iy intellekt (AI) texnologiyalaridan foydalanish va virtual reallik (VR) asosida tashkil etilgan interaktiv o'qitish muhitlaridir. Shu bo'limda men aynan shu uchta yondashuvning chet tili o'rganishdagi samarasi, ularning afzalliklari va amaliy qo'llanish imkoniyatlarini tahlil qilib o'tamiz O'z maqolamizda.

Birinchi yondashuvlardan biri bu – M learning: mobil platformalar oraqali xorijiy tillarni o'rganishdir. Mobil o'qitish (M-learning) bugungi chet tillarini o'qitish jarayonida eng tez rivojlanayotgan innovatsion yondashuvlardan biridir. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, mobil ilovalar talabalarga istalgan joy va vaqtda o'rganish imkoniyatini beradi, bu esa ularning mustaqil ishlash ko'nikmalarini oshiradi va o'quv jarayoniga yanada faol ishtirok etishga rag'batlantiradi.

Shuningdek, mobil ilovalar interaktiv mashqlar, audio-video materiallar va gamifikatsiya elementlarini taqdim etadi, bu esa o'quvchilarning motivatsiyasini oshirib, til o'rganishni qiziqarli qiladi.[2]

Masalan, Duolingo va Memrise ilovalarida talabalar ballar, darajalar va mukofotlar orqali o'z natijalarini kuzatishi mumkin, bu esa ularni yanada faol ishlashga undaydi

Bundan tashqari, ko'plab M-learning ilovalari o'quvchi darajasiga moslashtirilgan shaxsiylashtirilgan mashqlar taqdim etadi. Bu o'quvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga olgan holda o'rganish samaradorligini oshiradi va ularni mustaqil ishlashga rag'batlantiradi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, mobil ilovalar yordamida til o'rganish jarayoni tezlashadi: talabalar yangi so'zlar va grammatika qoidalarini mustahkamlaydi, talaffuz va tinglash ko'nikmalarini rivojlantiradi hamda real muloqotga tayyorlanadi.[3]

Shu bois, M-learning chet tilini o'qitishda zamonaviy, samarali va qulay yondashuv sifatida qaraladi. Keling unda biz siz bilan hozirda ommabop b'lgan eng zo'r uchta ilovlarni korib chiqamiz qisqacha.

Duolingo:

- Misol: Duolingo ilovasida talabalar turli darajadagi mashqlarni bajaradi: so'z boyligini oshirish, gap tuzish va talaffuz mashqlari.
- Samarasi: Ilmiy tadqiqotlarga ko'ra, Duolingo yordamida o'quvchilar yangi so'zlarni tezroq yodlaydi va grammatika qoidalarini mustahkamlaydi. Shuningdek, ballar va darajalar orqali motivatsiya oshadi.

Memrise

- Misol: Memrise platformasi video va audio materiallar orqali real hayotdagi vaziyatlarni simulyatsiya qiladi, talabalar uchun interaktiv mashqlar taqdim etadi.
- Samarasi: O'quvchilar tinglash va muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi, tilni amalda qo'llashga o'rganadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Memrise yordamida o'rganish jarayoni qiziqarli va samarali bo'ladi.

Busuu

- Misol: Busuu ilovasida o'quvchilar matn, audio va video mashqlar orqali tilni o'rganadi va boshqa foydalanuvchilar bilan tilni amalda qo'llash imkoniga ega bo'ladi.

- Samarasi: Bu platforma orqali talabalarning mustaqil ishlash ko'nikmasi oshadi va ularning real.

Yanabir samarali yo'nalishlardan biri bu - AI (Sun'iy intellekt). Hozirgi kunda eng top darajadagi foydalanilayotgan texnologiyadir. Biz esa buning qanday muhim ro'l oynashini o'z maqolamizda ko'rib chiqishni lozim deb bildik albatta uning katta yordam berayotganligi sababli xorijiy tillarni o'rganishga.

Sun'iy intellekt (AI) texnologiyalari chet tillarini o'qitishda zamonaviy va samarali yondashuv sifatida keng qo'llanilmoqda. AI tizimlari talabaning darajasi va ehtiyojlariga moslashtirilgan mashqlarni taqdim etadi, bu esa shaxsiylashtirilgan o'qitish imkonini yaratadi va o'quvchilarni mustaqil ishlashga rag'batlantiradi [4] AI dasturlari shuningdek, avtomatik tahlil va tezkor baholash imkoniyatini beradi. Talabaning xatolari aniqlanadi va darhol fikr-mulohaza taqdim etiladi, bu esa o'rganish jarayonini tezlashtiradi va xatolarni kamaytiradi [5]

AI yordamida virtual yordamchilar va chat-botlar orqali o'quvchilar real muloqot mashqlarini bajarishi mumkin. Masalan, Lingvist yoki ChatGPT kabi platformalarda talaba interaktiv tarzda savol-javoblar orqali grammatika, talaffuz va so'z boyligini rivojlantiradi [6]

Bundan tashqari, AI tizimlari o'quvchining qiziqishi va qiyinchilik darajasini kuzatadi va mashqlarni moslashtiradi, bu esa motivatsiyani oshiradi va o'rganishni yanada samarali qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, AI yordamida til o'rganish jarayoni samaraliroq bo'ladi: talabalar ko'proq mashq qiladi, xatolarni tezroq tuzatadi va real muloqotga tayyorlanadi. Misollar tariqasida biz AIning birnecha samarali yondashuvlarini taqdim etamiz.

- Lug'at o'rganish ilovalari (Vocabulary apps) – yangi so'zlarni o'rgatadi, takrorlashga yordam beradi va kontekstda qanday qilib aniq qo'llashni mashq qilishni imkonini beradi (masalan, *Quizlet, Memrise*).
- Imlo va grammatika tekshiruvini ham ko'rsatadi (Spelling and grammar checks) – yozma nutqdagi xatolarni aniqlash va tuzatish uchun xizmat qiladi (masalan, *Grammarly, LanguageTool*).
- Suhbat yordamida esa chatbot muhim ro'l tutadi (Chatbot technology for conversational practice) – o'quvchilarga real muloqotni simulyatsiya qilish, ya'ni sun'iy suhbatdosh bilan ingliz tilida gaplashish imkonini beradi (masalan, *ChatGPT, Replika*).
- Intellektual ta'lim tizimlari (Intelligent tutoring systems) – foydalanuvchining bilim darajasiga mos ravishda shaxsiylashtirilgan topshiriqlar va tahliliy fikr-mulohaza (feedback) taklif qila oladi.

Va so'ngi yondashuvlardan bir bu – VR ya'ni virtual realikka asoslangan holda chet tillarini o'rganishdir. Yangi rivojlanayotgan texnologiyalar sifatida, kengaytirilgan haqiqat Virtual Haqiqat (VR) turli fanlar bo'yicha ta'limda keng qo'llanilmoqda. AR — bu uch o'lchamli (3D) texnologiya, u real dunyoda raqamli ma'lumotlarni taqdim etadi. U foydalanuvchilarga grafik hisoblash va obyektlarni tanish texnologiyalari orqali virtual obyektlar bilan real dunyoni yanada vizual tarzda tushunish imkonini beradi. Biz o'z maqolamizda VR ni til o'rganishdagi muhim o'rini va uning samarali yordamlarini tahlil qilib o'tamiz. Virtual reallik

texnologiyalarining asosiy afzalligi shundaki, u o'quvchini passiv bilim oluvchidan faol ishtirokchiga aylantiradi. O'quvchi VR muhitida bevosita muloqotga kirishadi, eshitadi, ko'radi va shu orqali xorijiy tilidagi tabiiy nutqni idrok etadi. Masalan, u darsxonani tark etmasdan turib London ko'chalarida sayr qilishi, aeroportda suhbatlashishi yoki mehmonxonada buyurtma berish jarayonini boshdan kechirishi mumkin. Bu jarayon o'quvchining tilni amaliy kontekstda qo'llash ko'nikmasini rivojlantiradi. Pedagog olim A. Abduqodirov qayd etganidek, "Innovatsion texnologiyalar ta'lim oluvchini faol o'rganish jarayoniga jalb etadi va uni o'z ta'limining sub'ekti sifatida shakllantiradi" [7] Shu ma'noda, VR texnologiyalari ingliz tili o'rganishda "tajribaviy o'rganish" modelini yaratadi, ya'ni o'quvchi bilimni tayyor holatda emas, balki o'z faol ishtiroki orqali egallaydi. Katta o'qtuvchi B. E. Boymurodov o'z maqolasida, VR ta'lim sifati va foydalanish imkoniyatini yaxshilash uchun yangi imkoniyatlarni taqdim etuvchi muhim ta'lim innovatsiyalaridir deb takidlab o'tib ketadi. Shu o'rinda VR ni ta'lim jarayonida yani til o'rganishda qo'llashning ba'zi misollarini izohlaydi [8]

Virtual reallik (VR)

- Virtual ekskursiyalar: talabalar o'z sinflarini tark etmasdan butun dunyo bo'ylab muzeylar, tarixiy obidalar va turli joylarga virtual sayohatlar qilishlari mumkin.
- Immersiv o'rganish: VR o'quvchilarga o'quv muhitiga to'liq sho'ng'ish imkonini beradi, bu ayniqsa jarrohlik yoki kimyoviy moddalar bilan ishlash kabi murakkab yoki xavfli jarayonlarni o'rganish uchun foydalidir.
- Malaka oshirish: VR-dan foydalangan holda talabalar turli xil ko'nikmalarni mashq qilishlari mumkin, masalan, jamoat oldida so'zlash, haydash yoki asbob-uskunalar bilan ishlash, boshqariladigan va xavfsiz muhitda.
- Hamkorlik: Virtual reallik o'quvchilarga geografik joylashuvidan qat'i nazar, real vaqt rejimida loyihalar ustida birgalikda ishlash imkoniyatini beradi.

Xulosa o'rnida shuni takidlab o'tishimiz lozim ya'ni zamonaviy chet tillarini o'qitishda m-learning, sun'iy intellekt va virtual reallik texnologiyalari o'quv jarayonini samarali va interaktiv qiladi. m-learning mobil ilovalar orqali o'quvchilarga istalgan joy va vaqtda mustaqil mashq qilish, motivatsiyani oshirish va til ko'nikmalarini tezroq rivojlantirish imkonini beradi. sun'iy intellekt tizimlari shaxsiylashtirilgan mashqlar, tezkor fikr-mulohaza va virtual yordamchilar orqali o'quvchining til o'rganish jarayonini individual va samarali qiladi. virtual reallik esa o'quvchini faol ishtirokchiga aylantirib, real hayotiy vaziyatlarni simulyatsiya qilish orqali nutq, tinglab tushunish va muloqot ko'nikmalarini mustahkamlaydi. Maqolamizdagi ushbu innovatsion yondashuvlar integratsiyasi chet tilini o'rganish jarayonini interaktiv, individual va motivatsiyaga yo'naltirilgan qiladi hamda o'quvchilarning til ko'nikmalari va o'qishga bo'lgan qiziqishini sezilarli darajada oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. <https://lex.uz/ru/docs/5657199>. Ўзбекистон республикаси Миллий Қонунчилик базаси.

2. Kacetl, J., & Klímová, B. (2019). *Use of smartphone applications in English language learning: A challenge for foreign language education*. MDPI Education Sciences, 9(3), 179. Discussion bo‘limi, pp. 5–7. <https://www.mdpi.com/2227-7102/9/3/179>.
3. Ullah, S., Ahsan, M., & Yousuf, M. (2025). *Exploring the role of mobile phone applications in improving foreign language learners' vocabulary items*. Research Journal of Islamic Studies & Humanities. Results bo‘limi, pp. 12–14.
4. Ng, K. W., et al. (2025). *Artificial Intelligence in Language Learning: A Systematic Review of Personalization and Learner Engagement*. Synergy in Education Journal, Literature Review, pp. 8–10.
5. Akinsemolu, A. A., & Onyeaka, H. (2025). *The Role of Artificial Intelligence in Transforming Language Learning: Opportunities and Ethical Considerations*. Journal of Language Education, Results, pp. 15–17. <https://jle.hse.ru/article/view/22118>.
6. Butarbutar, R. (2022). *Artificial intelligence for language learning and teaching: A narrative literature study*. Journal of English Studies, Discussion, pp. 12–14.
7. Abduqodirov A.A. Innovatsion pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
8. Innovatsion ta'lim texnologiyalarida virtual reallik (vr) va kengaytirilgan reallik (ar) usullari. B. E. Boymurodov. Ijodkor o'qtuvchi jurnali 2023. – 277 b.